

Posebno poglavje
OTROK IN PES

SABINA STARIHA PIPAN

VZGOJIMO PSA UČINKOVITO, A PRIJAZNO

1851

VZGOJIMO PSA – UČINKOVITO, A PRIJAZNO

Sabina Stariha Pipan

Vzgojimo psa učinkovito, a prijazno

Posebno poglavje: Otrok in pes

Ilustrirala
Barbara Dimec

Četrti natis

1851
Celjska Mohorjeva družba
Prva slovenska založba

Sabina Stariha Pipan
VZGOJIMO PSA – UČINKOVITO, A PRIJAZNO

Ilustrirala Barbara Dimec

Četrti natis

Celjska Mohorjeva družba, Prešernova ulica 23, SI-3000 Celje
www.mohorjeva.org

© Celjska Mohorjeva družba, 2013, 2014, 2018, 2022
Vse pravice pridržane.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

636.7.088(035)

STARIHA-Pipan, Sabina
Vzgojimo psa učinkovito, a prijazno / Sabina Stariha Pipan ; ilustrirala Barbara Dimec. - 4. natis. - Celje ; Ljubljana : Celjska Mohorjeva družba : Društvo Mohorjeva družba, 2022

ISBN 978-961-278-369-3
COBISS.SI-ID 93938691

Mojim štirinožnim učiteljicam Suzi, Doni, Heli, Miši,
Luni in Gini ter mojim dvonožcem

Vzgajati ali ne vzgajati ...

To je zdaj vprašanje ... Nekateri ljudje namreč menijo, da je potrebno psu dati »svobodo« in da sta kakršnakoli vzgoja psa in njegovo šolanje pravzaprav mučenje. Ljubezen psu izkazujejo tako, da ga razvajajo in ne vzgajajo. Ko postane življenje z njim neobvladljivo, pa se ga znebijo.

Drugi spet pretiravajo in s psom ravnajo preveč strogo, ponižavalno, celo nasilno. Še vedno je namreč zelo priljubljena t. i. dominančna teorija, ki nekako trdi, da naj bi človek svojega psa nujno dominiral in s tem preprečil ali odpravil njegove vedenjske težave.

Strokovnjaki so to teorijo že davno ovrgli in svarijo, da lahko z njo napravimo več škode kot koristi, mediji pa so je še vedno prepolni. Nekateri se pri zagovarjanju dominančne teorije sklicujejo na naravno življenje volkov, prednikov naših psov. Ti naj bi živeli v krdelih. Obvladovale naj bi jih t. i. živali alfa, ki izvajajo neke vrste strahovlado nad ostalimi. Žal, so takšne podatke večinoma dobili z opazovanjem volkov v ujetništvu. Tam so združbe teh živali naključne, saj niso nastale po naravni poti. Živali svoje življenje večinoma preživotarijo v brezdelju, njihovo ozemlje pa je omejeno in ne mogoča umika tistim, ki se ne razumejo med sabo. Zato velikokrat res pride do nepotrebnih in hudih bojev.

Učinkovitejše opazovanje volkov v naravi pa je zadnja leta prineslo povsem drugačno sliko o življenju volkov. S pomočjo sodobnih naprav in postopkov so opazovalci volkov in raziskovalci njihovega naravnega življenja odkrili marsikaj novega. Denimo to, da osnovna volčja združba ni naključno skupaj nametano krdelo, ampak družina. Običajno jo sestavljajo starši in njihovi otroci različnih starosti. Nekateri zapustijo družino, ko odrastejo, si poiščejo partnerja in ustanovijo svojo družino. Drugi vse življenje ostanejo skupaj s starši.

Glavi družine, starše ostalih v družini, strokovnjaki imenujejo vodilni živali ali preprosto – starši, ne več alfa. Samo oni se tudi parita, saj so ostale živali v sorodu.

Bistvo volčje družine ni dominanca – torej kdo bo koga obvladal –, ampak *preživetje*. Preživlja se namreč z lovom na živali, običajno mnogo večje od volkov samih, kar je izredno naporno in težavno. Zato je nujno, da so vse živali dobro izurjene, za

kar poskrbijo starši in njihovi starejši mladiči. Za uspešen lov je izjemno pomembno sodelovanje med živalmi. Vodilne živali se ves čas trudijo, da bi v družini ohranile splošno prijazno razpoloženje. Spodbujajo soglasje v skupini, ki krepi voljo za sodelovanje in občutek za skupnost. Podmladek pa jih zaradi njihovega vedenja samodejno spoštuje.

Zakaj pišem o tem? Po eni strani zato, da bi laže opustili kakršnokoli razmišljanje o potrebi po dominiranju psa, saj ni nikakršne »naravne« podlage za to. Nasilje nad psom povzroči le odpor pri živali, ki se potem mnogokrat brani z napadalnim vedenjem. Vsekakor pa grobo ravnanje z živaljo uniči njeno zaupanje do nas in skrha odnos med nami in njo.

Po drugi strani pa opuščanje prisile ne pomeni nevzgoje in nenehnega popuščanja vsem pasjim zahtevam. Mnogo težav pri skupnem bivanju človeka in psa nastane prav zato, ker se nekateri ljudje tega ne zavedajo. Za tiste, ki potrebujejo neko »naravno podlago« za vzgojo: Čeprav so se naši psi že precej oddaljili od svoji prednikov, so ohranili določene skupne vedenjske značilnosti in potrebe. Do njih se lahko obnašamo kot neke vrste starši, ki tudi v naravi bdijo nad svojim podmladkom in ga vzgajajo, a dobronamerno!

Predvsem pa – ne pozabimo! Mi, ljudje, smo psa vzeli iz divjine in ga pripeljali v našo, tako drugačno, družbo in okolje. Zato smo mu tudi mi dolžni pomagati, da se laže vživi v nove razmere. A zato psa ni potrebno nadvladati in poniževati. Kot pravi ameriška avtorica Kathy Sdao – ni treba, da smo »dominatorji«, bodimo »komunikatorji«! Za uspešen odnos nista pomembna prevlada in nadzor, kot ljudje pogosto zmotno mislimo, ampak uspešno

komuniciranje. Sporočimo svojim štirinožnim »sostanovalcem«, kako bi želeli, da se vedejo!

Tako, kot smo že omenili pri volčji družini, tudi za psa, ki biva z nami, bistvo življenja nikakor ni dominanca, torej kako bi nas nadvladal, ampak čim boljše *preživetje*. To pomeni, kako čim bolje zadovoljiti svoje potrebe po hrani, vodi, gibanju, igri ipd. in, ne nazadnje – naši pozornosti! Če bomo psu pokazali, kako lahko tem potrebam uspešno zadosti na način, ki bo sprejemljiv za nas in zanj, bomo pridobili vsi in bomo zadovoljni vsi. In le tak odnos, kjer so zadovoljni vsi udeleženi, je uspešen in trajen.

S tem, ko bomo psa učili olike, nas bo začel spoštovati, kot da smo njegovi starši oz. neke vrste vodilna žival, česar nikakor ne smemo istovetiti z našo nadvlado oz. dominanco. Z učenjem hišnega bontona mu bomo olajšali življenje v neposredni človekovi bližini tako, da bomo zadovoljni on in mi. S socializacijo mu bomo omogočili, da se bo pravočasno navadil na okolje in vse pojave v njem ter se tako počutil varnega. S tem, da mu bomo nudili dovolj gibanja, pravilne igre ter z učenjem različnih vaj pa bomo preprečili, da bi pri njem zaradi dolgočasja nastale različne vedenjske težave. Živali v naravi namreč ne poznajo dolgočasja, saj so preveč zaposlene z bojem za preživetje.

Pes je lahko naš štirinožni prijatelj in druženje z njim obogati naše življenje. Lahko ga razvajamo – s priboljški, božanjem ipd., a le ob pravem času! Tako, da ga hkrati tudi vzgajamo. Kako? Ko napravi nekaj, kar nam je všeč, to označimo in psa nagradimo. Istočasno pa poskrbimo za to, da vedenje, ki nam ni všeč, ne bo nagrajeno. Čisto preprosta formula, brez kakršnegakoli nasilja, ki bi pri psu povzročilo strah in bojazen ter skrhalo odnos med nami in njim.

Vzgajati ali ne vzgajati? Seveda vzgajati – a prijazno. Kako? Prav to lahko preberete v pričujoči knjigi, kjer so navodila tako za vzgojo pasjega mladiča kot odraslega psa, ki smo ga pravkar dobili oz. s katerim imamo določene težave.

Za tiste, ki ga še nimate: izbira in nakup psa

Preden se odpravimo po psa, opozorilo: to storimo le po res temeljitem premisleku in tehtanju. Odločitev, ali bomo našo družino razširili še za enega člana, je izjemno pomembna. Da, prav ste prebrali. Skrb za psa bo od vas zahtevala podoben napor in predanost kot skrb za otroka. Zlasti prvo leto, ko je potrebno precej napora in časa, da žival vzgojimo in njeno življenje prilagodimo bivanju v človekovi družbi. Če si psa zaželi vaš otrok, se ne uklonite že njegovi prvi prošnji. Strokovnjaki svetujejo, naj ugodimo otroku šele, če vztraja dalj časa. Ta čas izkoristimo za to, da otroka in sebe čim temeljiteje poučimo o živali, ki si jo nameravamo priskrbeti: o njeni naravi in vedenju, prehrani, negi, bivalnih pogojih, vzgoji idr.

Z otrokom se pogovarjamo o tem, kako bi se pes vključil v naše vsakdanje življenje. Kdaj bi ga hranili, kdaj peljali na sprehod, kdaj krtačili? Kaj bi z njim, ko gremo na dopust?

Ali imamo tako mi kot otrok poleg svojih rednih obveznosti dovolj časa, da lahko zadovoljimo tudi potrebe psa? Ko bo že pri hiši, bodo njegove potrebe na prvem mestu, saj je bitje, ki mora jesti, piti, izločati ter izživeti svojo potrebo po gibanju in druženju z nami. To bo tako nam kot otroku korenito spremenilo življenje. Zato je potrebno vnaprej temeljito premisliti, ali si bomo poleg drugih obveznosti naprtili še eno in tako obsežno. Ko bo pes že pri nas, bo prepozno.

Psa si priskrbimo za vse njegovo življenje, ne glede na to, kakšne težave se bodo ob tem pojavljale. S premagovanjem težav in prilaganjem tudi otroka učimo vztrajnosti in zvestobe. Zato si velja zapomniti: mnogo boljše kot neodgovorno lastništvo živali je odgovorno nelastništvo.

OPOZORILO

Starši, ključnega pomena je, da se dobro zavedate dejstva: psa kupujete zase, ne za otroka! Otrok ni sposoben sam skrbeti zanj. Lahko vam pri tej skrbi pomaga, prevzame določene preprostejše naloge. Nikakor pa ne računajte na to, da mu boste lahko žival kar prepustili. Celo najstniki pri skrbi za psa še potrebujejo nadzor in nasvete.

Če je odločitev o tem, da si priskrbimo psa, že padla, se kot naslednje vprašajmo: pasemski pes ali mešanec? Pri pasemskih psih so bolj ali manj dobro opredeljene zunanje značilnosti: velikost, barva, dolžina dlake, položaj uhljev itd. Glede njihovega vedenja pa je vse bolj statistika oz. verjetnostni račun. Denimo: zagotovo bo od stotih nemških ovčarjev samodejno branilo svoj teritorij večje število živali kot od stotih labradorcev. Žal pa za žival, ki jo bomo izbrali, ni nobenega jamstva. Lahko bo naš labradorec pretirano branil naše stanovanje ali pa bo nemški ovčar prijazno in mirno sprejemal vse obiskovalce.

Poleg tega pa vedenje ni le posledica dednosti. Upoštevati je treba tudi vpliv matere med razvojem v maternici – njeno prehrano, stres idr. — pa življenje in vzgojo pri vzreditelju in potem učenje, ki poteka pri nas v novem domu. Iz vsega tega se izoblikuje vedenje našega psa. Prav zato je tudi težko reči, katera pasma je bolj ali manj primerna za otroke. Pri vsaki pasmi so namreč, kot rečeno, predstavniki, ki so bolj ali manj primerni za otroke.

Verjetno ste že »vrgli oko« na kako pasmo. Strokovnjaki svetujejo, naj se bodoči skrbniki psa določene pasme že pred nakupom srečajo vsaj s šestimi odraslimi predstavniki te pasme in se z njihovimi skrbniki temeljito pogovorijo o njihovih vedenjskih in drugih značilnostih. Kje jih lahko srečamo? Tudi v Sloveniji imamo različne pasemske klube. Njihove naslove najdete na spletu, dobite jih lahko tudi na Kinološki zvezi Slovenije. Tudi če boste obiskali kako pasjo razstavo, si boste lahko ogledali predstavnike različnih pasem in navezali stike z njihovimi skrbniki.

Pri izbiri pasme je pomembno upoštevati tudi njeno velikost in potrebo po gibanju. Včasih je pes večje pasme bolj umirjen kot pes manjše pasme in se zato dobro počuti tudi v manjšem stanovanju, skladno z rekom: Tudi velik košarkar lahko stanuje v majhni garsonjeri. Seveda zato, ker se izživi na treningih in pride domov samo spat. Torej si lahko tudi v manjšem stanovanju privoščimo nekoliko večjega psa. Seveda ne prevelikega, da nam ne bo vsak dan pometel hrane z mize, ko bo prešerno mahal z repom. In seveda samo v primeru, če bomo lahko pravilno poskrbeli za vse njegove potrebe!

Dobro pa premislimo, kadar so pri hiši manjši otroci. Potem bomo še teže poskrbeli za miren kotiček, kamor se bo pes lahko umaknil pred njimi. Velikega psa otroci nikoli ne bodo mogli peljati na sprehod, saj ga ne bodo fizično obvladali. In seveda: ne pozabimo na

košarkarjev trening! Če si bomo priskrbeli pasmo, ki velja za bolj aktivno, si bomo morali pač vzeti več časa za razgibavanje psa!

Vsekakor je popolnoma neumestno izbirati psa glede na živalske filme, ki smo jih z otrokom gledali. Živali, ki tam igrajo, so za to posebej izšolane. Nikakor ne drži, da se tudi v resnici tako obnašajo.

OPOZORILO

Še enkrat poudarjam: nikakor ni res, da so ene pasme psov še posebej primerne za otroke, tako rekoč »zlate« – denimo zlati prinašalec! Nobenega jamstva ni, da bo pes določene pasme zares imel lastnosti, ki jih tej pasmi pripisujejo knjige, filmi idr.

Vsak pes je osebek zase ne glede na pasmo. Pri vsakem se bomo morali potruditi in ga vzgojiti glede na svoje potrebe. Pomembno je, da se obrnemo na pravi naslov, ko iščemo informacije o psih. Glede zdravja se pozanimamo pri veterinarju, glede lastnosti pasme pri dolgoletnem vzreditelju in vsaj šestih skrbnikih psa te pasme. Pri vedenjskem strokovnjaku bomo dobili prave nasvete glede vzgoje in šolanja, pri ustreznih prodajalcih pa o različnih izdelkih za pse.

Zelo pomembno je, da pasemskega psa vedno kupujete le prek naše kinološke zveze ali kinoloških zvez iz drugih držav, ki so članice svetovne organizacije FCI. Takšna vzreja je pod nenehnim nadzorom. Pse z dednimi boleznimi izločajo ter nadzirajo vzrejo z obiskovanjem vzreditelja ter ogledom matere in mladičev. Vsak mladič dobi rodovnik kot neko jamstvo za ta nadzor in svoje poreklo.

Nikoli ne kupujte pasemskega psa brez rodovnika od preprodajalcev ali prek časopisnih oglasov! Preprodajalci praviloma poceni uvažajo pse iz drugih držav, kjer jih razmnožujejo v masovnih rejah v katastrofalnih razmerah, pri nas pa jih potem dražje prodajo. Ti psi so velikokrat slabo oskrbovani, bolni in polni zajedavcev ter pod hudim stresom. Mnogokrat se jih kupci »usmilijo«. Prav zato preprodajalcem posli cvetijo in uvažajo vedno nove. Edini način, da bi to preprečili, bi bil popolni bojkot s strani kupcev.

Ljudje, ki pa vzrejajo »čistokrvne« pse brez rodovnika, vedno najdejo kak izgovor, zakaj ga psički nimajo, denimo: mi ni do tega, so predragi, vzrejam zaradi veselja ipd. Nekateri tudi trdijo, da je mladič »odvečen« in zato ne bo dobil rodovnika. Nikar ne nasedajte takšnim lažem, saj tega pri nas v Sloveniji ni več. Vsi mladiči v leglu namreč dobijo rodovnik, saj je prepovedano ubijati zdrave mladiče. Običajno se za takimi izgovori skriva čisto dobičkarstvo. Ti ljudje namreč pse razmnožujejo brez vsakega nadzora in omejitev ter jih potem prodajajo nekoliko ceneje kot rodovniške. Še posebej so aktualne t. i. modne pasme, ki gredo za med. Marsikdo, ki je psa na tak način kupil ceneje, je pozneje razliko v ceni do rodovniškega psa – in še več – pustil pri veterinarju zaradi bolehnosti psa.

Če se nam pasma ne zdi pomembna, je najbolje, da posvojimo žival iz zavetišča. Oskrbniki nam bodo vedeli povedati o značilnostih določenega psa. Opozoriti velja, da psi z vedenjskimi težavami običajno niso najbolj primerni za družino z otroki. Dobro je, če pred dokončno odločitvijo izbranega psa večkrat peljemo na sprehod in se z njim poigramo. Tako ga bomo vsaj delno spoznali. Velikokrat se psi v novem domu drugače vedejo, kot so se v prejšnjem. Zato je mnogo bolj kot temeljito raziskovanje prejšnjega življenja pomembno, da s psom že prve trenutke v novem domu začnemo s pravilno vzgojo, kot bomo to opisali v knjigi.

Mladič ali odrasel pes?

Mladiča laže vzgojimo po svoje, a za to potrebujemo precej časa in truda. Odrasel pes pa je običajno vsaj delno vzgojen, denimo čist in navajen na bivanje v stanovanju ipd. Če so v družini otroci, je pomembno, da se jih ne boji in se rad druži z njimi. To bomo lahko videli že v zavetišču, ko ga bomo obiskovali, če bomo pri druženju z njim opazovali njegovo govorico telesa (glej str. 157).

Kazalo

Vzgajati ali ne vzgajati ... 1
Za tiste, ki ga še nimate: izbira in nakup psa 4
Mladič ali odrasel pes? 7
Izbira mladiča 8
Pot domov 10
Pasja vzgoja ali kako pripraviti psa na življenje z nami 11
Kaj pa kazen? 12
»Naravna kazen« – stresanje za vratno gubo 13
Kaj pa »preval alfa«? 14
Čudodelna napravica kliker 18
Kaj je kliker? 18
Zakaj kliker? 18
Kliker – kako? 19
Kaj pomeni klik? 20
Katere pse lahko učimo s klikerjem? 21
Nagrada 21
Pasja olika 27
1. »Lepo vedenje prinaša nagrade« 30
2. »Grdo vedenje se ne splača« 33
Mladič grize – kaj storiti? 35
Dol z grizenjem, živel kliker! 37
Plonk listek 39
Hišni bonton 40
Kaj pa »slaba vest«? 40
Omejitev gibanja 41
Kako psu omejimo gibanje? 42
Sobna čistoča 44
Nagrajevanje želenega vedenja 44
Preprečevanje nagrade za neželeno vedenje 45
Plonk listek 48
Preprečevanje uničevanja stanovanjske opreme 49
Nagrajevanje želenega vedenja 50
Preprečevanje nagrade za neželeno vedenje 50
Plonk listek 51
Preprečevanje neželenega lajanja 52
Lajanje na znak 53
Plonk listek 54

Preprečevanje skakanja na ljudi 55
Plonk listek 58
Učenje vaje »Spusti« 59
Plonk listek 60
»Obmizni« bonton 60
Preprečevanje prosjačenja ob mizi 60
Preprečevanje napadalnosti ob hranjenju 61
Preprečevanje »barantanja za boljšo hrano« 62
Kako psu ponudimo njegov obrok? 64
Preprečevanje zaužitja neželenih »živil« 64
Preprečevanje debelosti 66
Socializacija 68
Kaj je socializacija? 68
Kaj to za nas pomeni? 68
Zakaj je to tako pomembno? 68
Ljudje 69
Drugi psi 72
Druge živali 75
Dotiki, prijemanje psa 76
Okolje 79
Ko se pojavi bavbav ... 79
»Kje pa je ...?« 82
Igrice za »težavne« pse 83
Pravilna igra 86
Zakaj? 86
Igra – kako? 86
Kako je prav – kako igramo po pravilih? 87
Primerne igračke za skupno igro človeka in psa 88
Manj primerne igračke 88
Igračke, s katerimi se lahko pes igra sam 89
Kaj pa varnost? 89
Gibanje 91
Izobrazba 93
Kaj to pomeni? 93
Zakaj? 93
Kako? 93
Korak za korakom do zmage – popolne ubogljivosti 94
Kako in kdaj lahko klikanje ukinemo? 97
Nekaj pravil za pravilno klikanje 100
»Čarobna« beseda 102
Če klikerja ne želite uporabljati 102

Nekaj pravil za učenje na splošno 103
Učenje zares 105
»Sédi« 107
»Samodejni sédi« 108
»Prostor« 109
»Počakaj« 110
»Prostor – ostani« 112
Odzivanje na ime 114
»Sèm« 115
Hoja na povodcu 118
»Poleg« 125
»Dotik« 126
»Daj tačko« 127
»Relaks« 128
»Bum« 131
»Preval« 132
Obrat na mestu 132
Slalom med nogami 133
»Priklon« 135
»Plazi se« 135
»Hop« 136
Pozornost v »širnem svetu« 137
»Proč« 138
Igra vlečenja za predmet 141
Prinašanje predmeta 144
»Išči« 147
»Možgančkanje« 150
Igrice za utrjevanje vaj – »ABACAB« 152
Kaj pa pasja šola – da ali ne? 153
Otrok in pes 155
Semafor 156
Prihod dojenčka v družino 159
Otrok se plazi 162
Nekaj pravil za druženje majhnega otroka in psa 164
Pes in večji otroci 165
Dvanajst pravil za ravnanje s psom 166
Opozorilo za otroke 170
Kdaj gre lahko otrok sam na sprehod s psom? 171
Otrok in tuji psi 172
Preprečevanje vedenjskih težav 176
Nemir, »živčnost« 177

Strah, plašnost 180
Renčanje 181
Napad na človeka, psa ali drugo žival 183
Kdo je kriv? 185
Neubogljivost 186
Primerni pripomočki za lažje vodenje »težavnega« psa 187
Oglavnica 187
Različne oprsnice 191

Zaključek 192

Literatura 195
DVD 196
Spletne strani 196